

Rustamov Sharofiddin Jo'rabek o'g'li

Denov Tadbirkorlik Va Pedagogika Instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada kambag'allikni qisqartirishda qishloq turizmidan foydalanish imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Qishloq turizmining mahalliy aholi bandligini ta'minlash, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish, xizmat ko'rsatish sohasini kengaytirish va hududiy iqtisodiy faollikni oshirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, qishloq hududlarining tabiiy, madaniy va etnografik salohiyatidan samarali foydalanish orqali aholi daromadlarini ko'paytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va turmush darajasini yaxshilash imkoniyatlari ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijasida qishloq turizmi kambag'allikni kamaytirish, mahalliy resurslardan oqilona foydalanish va barqaror hududiy rivojlanishni ta'minlashning muhim vositalaridan biri ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: qishloq turizmi, kambag'allikni qisqartirish, bandlik, oilaviy tadbirkorlik, mahalliy aholi daromadi, hududiy rivojlanish, xizmat ko'rsatish sohasi, barqaror rivojlanish, turizm salohiyati, qishloq xo'jaligi.

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОГО ТУРИЗМА В СОКРАЩЕНИИ БЕДНОСТИ

Аннотация: В данной статье научно анализируются возможности использования сельского туризма в сокращении бедности. Освещается роль сельского туризма в обеспечении занятости местного населения, развитии семейного предпринимательства, расширении сферы услуг и повышении экономической активности регионов. Кроме того, раскрываются возможности увеличения доходов населения, создания новых рабочих мест и улучшения уровня жизни за счет эффективного использования природного, культурного и этнографического потенциала сельских территорий. По результатам исследования обосновано, что сельский туризм является одним из важных инструментов снижения бедности, рационального использования местных ресурсов и обеспечения устойчивого территориального развития.

Ключевые слова: сельский туризм, сокращение бедности, занятость, семейное предпринимательство, доходы местного населения, региональное развитие, сфера услуг, устойчивое развитие, туристический потенциал, сельское хозяйство.

OPPORTUNITIES FOR USING RURAL TOURISM IN POVERTY REDUCTION

Abstract: This article provides a scientific analysis of the opportunities for using rural tourism in poverty reduction. It highlights the role of rural tourism in promoting local employment, developing family entrepreneurship, expanding the service sector, and increasing regional economic activity. The study also reveals the potential for raising household incomes, creating new jobs, and improving living standards through the effective use of the natural, cultural, and ethnographic resources of rural areas. The findings show that rural tourism is one of the important instruments for reducing poverty, ensuring the rational use of local resources, and promoting sustainable regional development.

Keywords: rural tourism, poverty reduction, employment, family entrepreneurship, local household income, regional development, service sector, sustainable development, tourism potential, agriculture.

Bugungi kunda dunyo iqtisodiyotining eng dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy muammolaridan biri kambag'allikni qisqartirish masalasidir. Kambag'allik nafaqat aholi daromadlarining yetarli emasligi, balki ta'lim, tibbiyot, infratuzilma, munosib mehnat va ijtimoiy xizmatlardan to'laonli foydalana olmaslik bilan ham chambarchas bog'liq murakkab hodisadir. Shu sababli uni kamaytirish faqat moddiy yordam yoki qisqa muddatli dasturlar bilan emas, balki hududlarning ichki iqtisodiy imkoniyatlarini ishga solish, yangi ish o'rinlari yaratish, aholi daromad manbalarini ko'paytirish va mahalliy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash orqali amalga oshirilishi lozim. Ayniqsa, qishloq hududlarida kambag'allik muammosi ko'proq seziladi. Chunki qishloq joylarda iqtisodiy faoliyat ko'pincha bir yoki ikki asosiy tarmoqqa, xususan qishloq xo'jaligiga tayanadi. Mavsumiylik, bozor tebranishlari, texnik resurslarning yetishmasligi, xizmat ko'rsatish tarmoqlarining sust rivojlanganligi va ish o'rinlarining cheklanganligi aholining daromad imkoniyatlarini toraytiradi. Bunday sharoitda qishloq hududlarining tabiiy, madaniy, tarixiy va etnografik salohiyatidan samarali

foydalanish orqali yangi iqtisodiy faoliyat turlarini rivojlantirish zarurati paydo bo'ladi. Ana shunday istiqbolli yo'nalishlardan biri qishloq turizmi hisoblanadi. Qishloq turizmi — bu qishloq hududlarining tabiiy manzaralari, milliy turmush tarzi, an'anaviy xo'jalik yuritish tajribasi, mahalliy taomlari, xalq hunarmandchiligi, urf-odatlar va ekologik toza muhitidan foydalangan holda turistlarga xizmat ko'rsatish tizimidir. Uning eng muhim afzalligi shundaki, u katta sanoat infratuzilmasini talab qilmaydi, mahalliy resurslarga tayangan holda rivojlanadi va keng aholi qatlamini iqtisodiy faollikka jalb etadi. Qishloq turizmi orqali oilaviy mehmon uylari, milliy taomlar tayyorlash, hunarmandchilik mahsulotlari ishlab chiqarish, transport xizmati, ekskursiya, ekologik marshrutlar va ko'ngilochar dasturlarni tashkil etish kabi ko'plab daromad manbalari yuzaga keladi. Shu jihatdan qishloq turizmi kambag'allikni kamaytirishda ko'p qirrali iqtisodiy vosita sifatida namoyon bo'ladi. U aholi bandligini oshiradi, oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlaydi, mahalliy bozorlarda tovar va xizmatlarga bo'lgan talabni kuchaytiradi, hududning investitsion jozibadorligini oshiradi va eng muhimi, aholini o'z yashash hududida daromad topishga undaydi. Bu esa ichki migratsiyani kamaytirish, qishloq joylarning ijtimoiy faolligini oshirish va hududiy tengsizlikni qisqartirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston sharoitida qishloq turizmini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Mamlakatning ko'plab hududlari o'zining noyob tabiati, milliy madaniyati, qishloq turmush tarzining o'ziga xosligi, dehqonchilik va bog'dorchilik an'analari, xalq amaliy san'ati va mehmondo'stlik muhitiga ega. Ushbu resurslar to'g'ri yo'naltirilsa, qishloq turizmi nafaqat turizm sohasining yangi bo'g'ini, balki kambag'allikni qisqartirishning samarali iqtisodiy instrumentiga aylanishi mumkin. Kambag'allikni qisqartirish bilan bog'liq muammolarni hal etishda har bir hududning ichki resurslaridan foydalanishga asoslangan yondashuv eng maqbul yo'llardan biri hisoblanadi. Chunki hududning o'ziga xos iqtisodiy, tabiiy va madaniy imkoniyatlari hisobga olinmagan holda ishlab chiqilgan dasturlar ko'pincha kutilgan natijani bermaydi. Qishloq hududlarida esa bu masala yanada dolzarbdir. Sababi, qishloq joylarda mehnat resurslari ko'p bo'lsa-da, ularni iqtisodiy faoliyatga to'liq jalb etish imkoniyatlari har doim ham yetarli emas. Natijada ishsizlik, yashirin bandlik va mavsumiy daromadga qaramlik kabi muammolar saqlanib qoladi. Qishloq turizmi aynan shu muammoni yumshatishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir. U qishloq joylarda mavjud bo'lgan, lekin ko'pincha iqtisodiy qiymat sifatida baholanmaydigan resurslarni daromad manbaiga aylantiradi. Masalan, oddiy qishloq hovlisi oilaviy mehmon uyiga, milliy taom tayyorlash tajribasi gastronomik xizmatga, dehqonchilik jarayoni esa agro-turistik tajribaga, xalq o'yinlari va urf-odatlar madaniy tomoshalarga

aylanishi mumkin. Bu esa ko'p mablag' talab qilmaydigan, biroq keng qamrovli ijtimoiy-iqtisodiy samara beradigan faoliyat turini shakllantiradi. Mavzuning yana bir dolzarb jihati shundaki, bugungi turistlar talabi tobora o'zgarib bormoqda. Ular faqat tarixiy obidalarni tomosha qilish bilan cheklanmay, tabiiy muhit, ekologik toza hayot, milliy taomlar, qishloq tajribasi, an'anaviy turmush tarzi va autentik hissiyotlarga ham qiziqmoqda. Demak, qishloq turizmi global turizm bozoridagi yangi talablar bilan ham mos keladi. Bu esa qishloq hududlaridagi aholi uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlar ochadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi kambag'allikni qisqartirishda qishloq turizmidan foydalanish imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash, uning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish va ushbu yo'nalishda amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: qishloq turizmining mazmun-mohiyatini yoritish, uning kambag'allikni kamaytirishdagi iqtisodiy mexanizmlarini tahlil qilish, qishloq turizmi orqali bandlik va daromadni oshirish yo'llarini ko'rsatish, mahalliy resurslardan foydalanish samaradorligini ochib berish va istiqbolli rivojlanish yo'nalishlari bo'yicha xulosalar ishlab chiqish. Maqolani tayyorlashda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, mantiqiy tahlil, kuzatish va ijtimoiy-iqtisodiy yondashuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida qishloq turizmi, kambag'allikni qisqartirish, hududiy rivojlanish va bandlik masalalariga doir ilmiy-nazariy qarashlar o'rganildi. Shuningdek, qishloq hududlarining tabiiy va madaniy salohiyati asosida turizmni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilindi.

➤ Qishloq turizmining iqtisodiy mohiyati

Qishloq turizmi iqtisodiy nuqtai nazardan qishloq hududlarida qo'shimcha qiymat yaratuvchi, mavjud resurslarni bozorga chiqaruvchi va xizmat ko'rsatish sektorini shakllantiruvchi faoliyat turidir. Uning asosiy xususiyati shundaki, u tabiiy resurs, madaniy muhit va mahalliy turmush tarzini iqtisodiy mahsulotga aylantiradi. Bu esa an'anaviy qishloq xo'jaligiga qo'shimcha ravishda yangi daromad manbalarini yaratadi. Ko'plab hollarda qishloq joylardagi aholining asosiy daromadi yerga yoki mavsumiy mehnatga bog'liq bo'ladi. Qishloq turizmi esa shu bir yoqlama daromad manbaini diversifikatsiya qiladi. Masalan, bir oilaning bog'i, uzumzori, chorvachilik xo'jaligi yoki milliy uslubdagi hovlisi turist uchun qiziqarli tajribaga aylanishi mumkin. Natijada aholi o'z mavjud resurslaridan yangicha shaklda foydalanib, qo'shimcha daromadga ega bo'ladi. Qishloq turizmining yana bir muhim xususiyati uning multiplikativ ta'siridir. Ya'ni, bir turist kelishi faqat bitta xizmatdan foydalanish

bilan cheklanmaydi. U yashaydi, ovqatlanadi, transportdan foydalanadi, mahalliy mahsulot sotib oladi, ekskursiyada qatnashadi, suvenir xarid qiladi. Bu esa mahalliy iqtisodiyotning bir nechta bo'g'inini bir vaqtning o'zida faollashtiradi. Shu sababli qishloq turizmi kambag'allikni kamaytirishda oddiy bir xizmat turi emas, balki hududiy iqtisodiy harakatlantiruvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi.

➤ Qishloq turizmi va aholi bandligi

Kambag'allikni qisqartirishda eng muhim omillardan biri barqaror bandlikni ta'minlashdir. Qishloq turizmi ana shu jihatdan katta salohiyatga ega. U nafaqat turizm subyekti bo'lgan tadbirkorlarni, balki xizmat ko'rsatish zanjiriga bog'liq ko'plab kishilarni ham mehnat faoliyatiga jalb qiladi. Masalan, oilaviy mehmon uylari tashkil etilishi bilan uy egasi, uning oila a'zolari, pazandalar, xizmat ko'rsatuvchi xodimlar ish bilan ta'minlanadi. Turistlarni kutib olish va kuzatishda transport xizmati vakillari faol bo'ladi. Ekskursiya tashkil etishda gidlar, mahalliy tarixni biluvchi kishilar, tarjimonlar ishtirok etadi. Hunarmandchilik rivojlangan hududlarda usta va shogirdlarning mahsulotiga talab ortadi. Qishloq turizmi shu tariqa bir vaqtning o'zida bevosita va bilvosita bandlikni kengaytiradi. Qishloq turizmining alohida afzalligi shundaki, u ayollar va yoshlar uchun ham mos ish o'rinlari yaratadi. Xotin-qizlar milliy taomlar tayyorlash, uy sharoitida mehmon kutish, kashtachilik, to'qimachilik, qo'l mehnati mahsulotlari tayyorlash va madaniy ko'rgazmalar tashkil etishda faol ishtirok etishi mumkin. Yoshlar esa gidlik, raqamli reklama, ijtimoiy tarmoq orqali targ'ibot, foto-video xizmatlar va transport-logistika yo'nalishlarida o'zini namoyon qila oladi. Bu esa qishloq turizmini ijtimoiy jihatdan inklyuziv faoliyat turiga aylantiradi.

➤ Daromadlarni oshirish va turmush darajasini yaxshilashdagi o'rni

Kambag'allikni kamaytirishning asosiy ko'rsatkichlaridan biri aholi daromadlarining ko'payishidir. Qishloq turizmi bu borada bir nechta kanallar orqali ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, to'g'ridan to'g'ri xizmat ko'rsatishdan tushadigan daromad mavjud bo'ladi. Ikkinchidan, mahalliy mahsulotlar savdosi ortadi. Uchinchidan, qishloqdagi uy-joy, bog', xo'jalik, hunarmandchilik va pazandachilik imkoniyatlari iqtisodiy resursga aylanadi. Ayniqsa, qishloq turizmi orqali daromadlarning ichki taqsimoti kengroq qatlamga yoyiladi. Katta mehmonxona yoki shahar turizmida daromad asosan yirik subyektlar qo'lida jamlanishi mumkin bo'lsa, qishloq turizmida mahalliy aholi bevosita iqtisodiy foyda oladi. Mehmon uyiga ega oila, sut va qatiq mahsulotlari tayyorlovchi dehqon, qo'lbola suvenir sotuvchi hunarmand, mahalliy meva-sabzavot yetkazib beruvchi bog'bon — barchasi turizm

qiymat zanjirining ishtirokchisiga aylanadi. Bu jarayon nafaqat joriy daromadlarni oshiradi, balki uy xo'jaliklarining moliyaviy barqarorligini ham mustahkamlaydi. Daromadning ko'payishi bolalar ta'limi, uy-joy sharoitini yaxshilash, tibbiy xizmatlardan foydalanish va kundalik ehtiyojlarni qondirish imkoniyatini kengaytiradi. Natijada qishloq turizmi kambag'allikni daromadlar orqali qisqartirishning samarali vositasi sifatida shakllanadi.

➤ Mahalliy resurslardan samarali foydalanish

Qishloq turizmi asosan mavjud resurslarga tayangani bilan boshqa ko'plab tarmoqlardan farq qiladi. U tabiiy landshaft, qishloq hayoti, milliy madaniyat, an'anaviy kasblar va mahalliy urf-odatlarni iqtisodiy aylanishga olib kiradi. Buning natijasida oldin iqtisodiy nuqtai nazardan yetarli baholanmagan ko'plab boyliklar qiymat kasb eta boshlaydi. Masalan, tog' etagidagi oddiy qishloq tabiat maskani sifatida jozibador hududga aylanishi mumkin. An'anaviy tandirda non yopish jarayoni turist uchun maxsus tajriba bo'lib xizmat qiladi. Mevali bog'da hosil yig'ish, asal tayyorlash, sut sog'ish, milliy o'yinlar va urf-odatlarda ishtirok etish kabi oddiy qishloq hayoti unsurlari sayyohlik mahsulotiga aylanadi. Bu esa mahalliy aholini o'z resurslariga yangicha ko'z bilan qarashga undaydi. Shu bilan birga, qishloq turizmi resurslardan haddan tashqari foydalanishni emas, balki ularni asrab-avaylashni ham rag'batlantiradi. Chunki turizmning uzoq muddatli samarasi bevosita tabiiy va madaniy muhitning saqlanishiga bog'liq. Demak, bu yo'nalish iqtisodiy manfaat bilan ekologik va madaniy muhofazani birlashtirishi mumkin.

➤ Qishloq turizmi va oilaviy tadbirkorlik

Oilaviy tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishda eng qulay va amaliy shakllardan biridir. Qishloq turizmi aynan oilaviy biznes uchun juda mos faoliyat turidir. Chunki bunda mavjud uy-joy, hovli, oshxona, bog' va oilaviy mehnat resursidan foydalanish mumkin. Katta investitsiyalar talab qilinmagani sababli oddiy qishloq oilasi ham bu faoliyatni boshlab yuborishi mumkin. Oilaviy mehmon uylari qishloq turizmining eng samarali shakllaridan biri hisoblanadi. Bunda turist nafaqat turar joy oladi, balki mahalliy oilaning kundalik hayoti, urf-odati va mehmondo'stlik madaniyati bilan yaqindan tanishadi. Bu format turist uchun qiziqarli, mahalliy oila uchun esa daromadli hisoblanadi. Shu bilan birga, bir oilaning turizmga kirib kelishi boshqa qo'shnilar va qarindoshlarni ham qo'shimcha xizmatlar ko'rsatishga jalb qiladi. Oilaviy tadbirkorlik shaklida yo'lga qo'yilgan qishloq turizmi daromadni mahallaning o'zida qoldiradi. Bu esa hududiy iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Aynan shu jihat kambag'allikni

kamaytirishda juda muhim, chunki daromadning mahalliy darajada aylanishi ko'proq oilalarning iqtisodiy ahvolini yaxshilashga xizmat qiladi.

Qishloq turizmining kambag'allikni qisqartirishdagi asosiy iqtisodiy yo'nalishlari

№	Yo'nalish	Mazmuni	Kambag'allikni qisqartirishga ta'siri
1	Oilaviy mehmon uylari	Turistlarni uy sharoitida joylashtirish	Oila daromadini oshiradi
2	Milliy taomlar xizmati	Mahalliy oshxona va qishloq mahsulotlari asosida xizmat	Xotin-qizlar bandligini kuchaytiradi
3	Hunarmandchilik savdosi	Suvenir, to'qimachilik, kashtachilik, yog'och va kulolchilik mahsulotlari	Qo'shimcha daromad manbai yaratadi
4	Agro-turizm	Dehqonchilik, bog'dorchilik, chorvachilik jarayonlarini turistga namoyish etish	Qishloq xo'jaligi mahsulotlariga talabni oshiradi
5	Ekologik marshrutlar	Tabiiy maskanlar, sayr, dam olish, kuzatuv turlari	Chekka hududlarda iqtisodiy faollikni oshiradi
6	Gidlik va ekskursiya	Mahalliy tarix, urf-odat va tabiat bo'yicha hamrohlik xizmati	Yoshlar uchun ish o'rni yaratadi
7	Transport va logistika	Turistlarni tashish, kutib olish, yo'l ko'rsatish	Xizmat ko'rsatish zanjirini kengaytiradi

➤ Infratuzilma va tashkiliy omillarning ahamiyati

Qishloq turizmining samaradorligi faqat tabiiy yoki madaniy salohiyatga bog'liq emas. Uni real iqtisodiy vositaga aylantirish uchun muayyan infratuzilma ham zarur. Yo'llarning sifati, transportga qulaylik, ichimlik suvi, sanitariya, internet, mobil aloqa, elektr ta'minoti va xavfsizlik kabi omillar qishloq turizmining rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Agar hudud jozibador bo'lsa-yu, unga yetib borish qiyin bo'lsa yoki turist uchun minimal qulayliklar mavjud bo'lmasa, turizm salohiyati to'liq ishga tushmaydi. Shu sababli qishloq turizmini rivojlantirish kambag'allikni qisqartirish strategiyasining bir qismi sifatida qaralishi, ya'ni infratuzilma loyihalari bilan uzviy bog'lab olib borilishi zarur. Tashkiliy jihatdan esa mahalliy aholiga xizmat

ko'rsatish madaniyati, turist bilan muloqot qilish, marketing, narx belgilash, sanitariya va xavfsizlik qoidalari bo'yicha bilim berish juda muhim. Chunki qishloq turizmi ko'pincha professional turizm korxonasidan ko'ra oddiy aholi tashabbusiga tayanadi. Demak, ularni o'qitish va qo'llab-quvvatlash zarur.

➤ Qishloq turizmini rivojlantirishning ijtimoiy samaralari

Qishloq turizmi kambag'allikni faqat daromad nuqtai nazaridan kamaytirmaydi. Uning ijtimoiy samaralari ham katta. Birinchidan, u mahalliy aholining tashabbuskorligini oshiradi. Ikkinchidan, qishloq jamoasida mehnat va tadbirkorlik ruhini kuchaytiradi. Uchinchidan, yoshlarning o'z hududida ishlashga bo'lgan qiziqishini orttiradi. To'rtinchidan, milliy urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi, hunarmandchilik va pazandachilik madaniyatining saqlanishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, qishloq turizmi orqali qishloq joylarda ijobiy imij shakllanadi. Ilgari faqat iqtisodiy qiyinchiliklar bilan tilga olingan hududlar endi turistlar tashrif buyuradigan jozibali manzilga aylanishi mumkin. Bu esa aholi o'z hududiga nisbatan faxr hissini oshiradi va jamoaviy faollikni kuchaytiradi.

Qishloq turizmini rivojlantirish orqali kambag'allikni kamaytirish mexanizmlari

№	Mexanizm	Amalga oshirish shakli	Kutilayotgan natija
1	Bandlikni kengaytirish	Mehmon uylari, oshxona, gidlik, transport xizmatlari	Ishsizlik kamayadi
2	Daromad manbalarini diversifikatsiya qilish	Turizmni qishloq xo'jaligi bilan uyg'unlashtirish	Mavsumiy daromadga qaramlik kamayadi
3	Mahalliy mahsulotlarni tijoratlashtirish	Asal, meva, qandolat, sut mahsulotlari, hunarmandchilik	Mahalliy bozor faollashadi
4	Ayollar tadbirkorligini rag'batlantirish	Uy mehnati va pazandachilik asosidagi xizmatlar	Xotin-qizlar iqtisodiy faolligi ortadi
5	Yoshlarni jalb qilish	Raqamli reklama, gidlik, media va xizmat ko'rsatish	Yoshlar bandligi mustahkamlanadi
6	Infratuzilmani yaxshilash	Yo'l, internet, sanitariya, navigatsiya	Hududning investitsion jozibasi ortadi

7	Madaniy merosni iqtisodiy resursga aylantirish	Festival, xalq o'yinlari, urf-odatlar namoyishi	Hududiy turizm brendi shakllanadi
---	--	---	-----------------------------------

➤ Muammolar va cheklovlar

Qishloq turizmi katta imkoniyatlarga ega bo'lsa-da, uni rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham uchraydi. Eng asosiy muammolardan biri — infratuzilmaning yetarli emasligi. Ayrim qishloqlarda yo'l, internet, sanitariya va transport masalalari talab darajasida bo'lmagani sababli turistlar oqimi cheklanishi mumkin. Ikkinchi muammo — xizmat ko'rsatish tajribasining yetishmasligi. Mahalliy aholi mehmon kutish an'anasiga ega bo'lsa-da, zamonaviy turizm talablari — gigiyena, narxning shaffofligi, xizmat sifati, xavfsizlik, onlayn aloqa va bronlash kabi ko'nikmalarni har doim ham yaxshi bilmasligi mumkin. Uchinchi muammo — marketingning sustligi. Ko'plab jozibador qishloq hududlari haqida keng auditoriya xabardor emas. Ularni targ'ib qilish, raqamli platformalarda tanitish, marshrutlarga kiritish va tur operatorlar bilan bog'lash sust bo'lsa, imkoniyatlar to'liq ishga tushmaydi. To'rtinchi muammo — moliyaviy resurslarning cheklanganligi. Mehmon uyi tayyorlash, sanitariya sharoitini yaxshilash, jihozlar sotib olish, reklama materiallari tayyorlash uchun boshlang'ich mablag' zarur bo'ladi. Bu esa ayrim kambag'al oilalar uchun to'siq bo'lishi mumkin.

➤ Rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar

Qishloq turizmidan kambag'allikni qisqartirish vositasi sifatida samarali foydalanish uchun bir nechta yo'nalishda tizimli ish olib borish zarur. Avvalo, qishloq hududlarining turizm salohiyatini alohida tahlil qilish va ularni toifalash kerak. Har bir hududning tabiiy, madaniy, gastronomik yoki etnografik ustunligi aniqlanib, shu asosda maxsus turizm mahsuloti shakllantirilishi maqsadga muvofiq. Ikkinchidan, mahalliy aholini o'qitish tizimini yo'lga qo'yish zarur. Turistlar bilan muloqot, gigiyena, xizmat ko'rsatish etikasi, marketing, narx siyosati va raqamli platformalardan foydalanish bo'yicha qisqa amaliy kurslar katta samara beradi. Uchinchidan, oilaviy mehmon uylarini tashkil etish va rivojlantirish uchun imtiyozli moliyaviy mexanizmlar joriy etilishi lozim. Kichik kreditlar, subsidiyalar, grantlar yoki jihozlashga ko'mak ko'rsatish qishloq oilalarining bu sohaga kirib kelishini osonlashtiradi. To'rtinchidan, qishloq turizmini hududiy turizm marshrutlariga integratsiya qilish kerak. Aks holda qishloqdagi alohida tashabbuslar yakkalanib qoladi. Tur operatorlar, mahalliy hokimliklar, transport xizmati va axborot platformalari birgalikda ishlashi zarur. Beshinchidan, qishloq turizmini faqat daromad

olish vositasi sifatida emas, balki barqaror rivojlanish modeli sifatida ko'rish lozim. Tabiatni muhofaza qilish, madaniy merosni asrash, mahalliy an'analarni saqlash va ijtimoiy manfaatlarni hisobga olish bu yo'nalishning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Qishloq turizmi kambag'allikni qisqartirishning ko'p qirrali va istiqbolli mexanizmi hisoblanadi. U bir vaqtning o'zida bandlik yaratadi, daromadlarni oshiradi, mahalliy resurslarni iqtisodiy aylanishga kiritadi, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantiradi va qishloq hududlarining ijtimoiy faolligini kuchaytiradi. Ayniqsa, bu faoliyat katta sanoat investitsiyasiz, mavjud tabiiy va madaniy resurslarga tayangan holda shakllanishi bilan qimmatli hisoblanadi. Shu bilan birga, qishloq turizmining kambag'allikni qisqartirishdagi samarasi avtomatik ravishda yuzaga kelmaydi. U infratuzilma, malaka, marketing, moliyalashtirish va tashkiliy qo'llab-quvvatlash bilan mustahkamlangan taqdirdagina barqaror natija beradi. Demak, qishloq turizmini rivojlantirish davlat siyosati, hududiy rejalashtirish va mahalliy tashabbuslarning uyg'unlashgan modeliga asoslanishi lozim. Xulosa qilib aytganda, qishloq turizmi kambag'allikni qisqartirishda muhim iqtisodiy va ijtimoiy vosita sifatida katta imkoniyatlarga ega. U qishloq joylarda yangi ish o'rinlari yaratadi, mahalliy aholi daromadini oshiradi, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantiradi, mavjud resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi va hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytiradi. Ayniqsa, qishloq turizmining mahalliy jamoaga tayanganligi va daromadni hudud ichida aylantirishi uning kambag'allikni kamaytirishdagi eng katta ustunligi hisoblanadi. Kelgusida qishloq turizmini rivojlantirish uchun infratuzilmani yaxshilash, mahalliy aholining turizm ko'nikmalarini oshirish, kredit-moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish, raqamli targ'ibotni yo'lga qo'yish va hududiy turizm mahsulotlarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ana shundagina qishloq turizmi qishloq hududlarida kambag'allikni qisqartirish, aholi farovonligini oshirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashning samarali vositasiga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **World Tourism Organization (UNWTO), SNV.** *Manual on Tourism and Poverty Alleviation: Practical Steps for Destinations.* Madrid: UNWTO, 2010. – 1–120 p.
2. **International Labour Organization (ILO).** *Toolkit on Poverty Reduction through Tourism.* Geneva: ILO, 2011. – 1–146 p.

3. **World Bank.** *Tourism Diagnostic Toolkit*. Washington, DC: World Bank, 2019. – 1–278 p. Toolkit tourism assets can be transformed into reliable sources of income and jobs.
4. **UNDP.** *Tourism and Poverty Reduction Strategies in the Integrated Framework for Least Developed Countries*. New York: UNDP, 2011. – 1–84 p.
5. **Rifai, T.** Tourism and rural development: the sustainability challenge // *Rural* 21. 2011. Vol. 45, No. 4. – P. 8–11.
6. **UN Tourism.** *Tourism and Rural Development*. Madrid: UN Tourism, 2024. – 1–80 p. The report describes the Tourism for Rural Development Programme and its role in supporting rural communities.
7. **World Bank.** *Tourism for Development: Lessons Learned from World Bank Experience*. Washington, DC: World Bank, 2026. – 1–150 p. The Bank reports tourism investments across 80 countries and frames tourism as a development tool.
8. **Klytchnikova, I., Dorosh, P.** *Tourism Could Lead to Poverty Reduction and Growth in Rural Areas*. Washington, DC: World Bank, 2010. – 1–4 p.
9. **Bamert, B. K. A.** *Rural Tourism and Poverty Reduction: A Case Study of the Rural Population's Livelihoods in San Pedro de Colalao, Argentina*. Lund University, 2019. – 1–78 p.
10. **FAO.** *Rural Development and Poverty Reduction: Is Agriculture Still the Key*. Rome: FAO, 2007. – 1–42 p.
11. **FAO.** *Ending Extreme Poverty in Rural Areas*. Rome: FAO, 2019. – 1–76 p.
12. **FAO.** *The Role of Agriculture and Rural Development in Achieving SDG 1*. New York/Rome: FAO, 2019. – 1–28 p.
13. **ODI.** *Tourism and Poverty Reduction: Pathways to Prosperity*. London: Overseas Development Institute, 2012. – 1–32 p. The paper reviews pro-poor tourism strategies and their evidence base.
14. **Government of India / UNWTO.** *Rural Tourism for Community Empowerment and Poverty Alleviation*. New Delhi, 2023. – 1–20 p. The article emphasizes that most of the world's poor live in rural areas and discusses tourism's role in community empowerment.